

PUSULA'yı Avrupa Çapında Kullanmak

Avrupa nedir ve nerededir?

Tarihçiler Antik Yunan'da "Avrupa"nın muhtemel olarak bugünün Balkanlar'ına tekabül ettiğini hatırlatacaklardır. Bugün ise Avrupa hayli genişlemiştir; bununla birlikte tanımlanması kesinlikle daha kolay hale gelmemiştir.

Siyasi Avrupa 10 milyon kilometrekarelik bir alanı kapsar, coğrafi olarak Asya'ya kadar uzanır. Kıtada iklim, güney bölgelerinin astropikal ikliminden kuzeyin kutup iklimine kadar uzanır. Avrupa 200'den fazla yaşayan dilin kaynağıdır. 50 kadar devleti, toplam olarak yaklaşık 800 milyonluk bir nüfusu içine alır.

Tüm başlıca dinler Avrupa sınırları içinde mevcuttur. Kıta, demokrasinin doğuşu ile ilişkilendirilmenin yanı sıra, faşizm ve totalitarizmin dünyanın yaşamış olduğu en kötü örnekleriyle de ilişkilendirilir. Avrupa tarihi Yahudi soykırımını ile, sömürgecilik ve kölelik ile damgalanmıştır ve Avrupa bugün dünyadaki yaşamı silip süpürmeye yetecek kadar nükleer silahın adresidir. Avrupa bununla birlikte, Nobel Barış Ödülü'nün yılda bir düzenlenen törenine evsahipliği yapar. Ve Avrupa, tüm dünya tarafından alkışlanan daimi bir insan hakları mahkemesine sahiptir.

Avrupa ülkeleri

Bugün, Avrupa'yı meydana getiren devletler arasında 10 seneden daha kısa bir sürelik ömre sahip ülkeler vardır, diğerlerinin ise sınırları yüzyıllar boyunca fazla değişmemiştir. Günümüzde çatışmalar sınırları tehdit ettiği için sınırların değişim süreci halen devam etmektedir. Dolayısıyla Avrupa'da gündelik yaşamlarında şiddet ve çatışmaya maruz kalan insanlar yaşamakta, diğer taraftan aynı kıtada yaşayan birçok insan barış, güvenlik ve çoğunlukla refah içinde yaşamayı sürdürmektedir.

? Bir ülkeyi "Avrupalı" yapan nedir?

Her Avrupa ülkesinde milyonerler vardır ve her ülkede yoksulluk sınırı altında yaşayan milyonlarca insan vardır. Her ülke içinde ve ülkeler arasında çeşitlilik mevcuttur. Avrupa'nın herhangi bir yerinde öğretmenlik yapın, günlük olarak elinize geçen para başka bölgelerdeki meslekdaşlarınızın aylık kazancından fazla olabilir. Farklı bir bölgede öğretmenlik yapın, aylarca hiç maaş alamayabilirsiniz.

Avrupa gerçekten de karmaşık bir yerdir.

Bir Avrupa? İki Avrupa...?

İş kolaylaştırmak için "Doğu Avrupa vardır, Batı Avrupa vardır" diyebilir miyiz? Ya da Kuzey Avrupa ve Güney Avrupa? Ya Orta Avrupa ne olacak?

Hristiyan Avrupa ve Müslüman Avrupa diye bir ayrıma gidebilir miyiz?

Ya da zengin Avrupa ve fakir Avrupa... huzur içindeki Avrupa ve savaştan zarar görmüş Avrupa... demokratikleşmiş Avrupa ve totalitarizmden zarar görmüş Avrupa... sol-kanat Avrupa ve sağ-kanat Avrupa, Amerikalılaştırılmış Avrupa ve Sovyetleştirilmiş Avrupa?

? Avrupa'nın hangi "parça"sına aitsiniz? Bu parçanın "tipik" bir örneği misiniz?

Eğer bu ayrımlar doğru gözüküyorsa ya da farklı yanları olan ayrımlara duyulan ihtiyacı belirlemede yardımcı oluyorsa aşağıdaki grupların bu gibi genel kategorilere nasıl oturduğuna bakalım. Onların *ihtiyaçları* ülkenin ya da içinde yaşadıkları Avrupa bölgesinin "kalıpyargısal" ihtiyaçlarına yanıt verebilir mi?

- Balkanlar'daki işadamları
- Doğu Londra'daki Bengal toplulukları
- Bask ülkesi ya da Kuzey İrlanda'da terörizm şiddetinden mağdur olan insanlar
- İspanya, İtalya, Romanya ve Gürcistan'da iklime bağlı yaşayan dağ köylüleri
- Macaristan, Slovakya, Yunanistan ya da Fransa'da yaşayan Roman nüfus
- Almanya, Rusya, Litvanya, İsveç, Polonya ve kıtada yer alan diğer tüm ülkelerde İslam fobisi (islamofobi) olan insanlar ve Yahudi düşmanları
- İskoçya, Norveç, Hırvatistan ve Estonya'daki balıkçı topluluklar
- Belçika ve Finlandiya'daki göçmen işçiler
- Ukrayna ve Polonya'daki mülteci ve sığınmacılar;
- Müslümanlar, siyasetçiler, insan hakları aktivistleri, öğretmenler, gençlik liderleri, kırsa boylular, kel erkekler, çocuklu kadınlar ve çocuksuz kadınlar.

Bu tür örnekler, önerilen ayrımların sınırlarının çok kesin olmadığını ya da her ülkenin, topluluğun ve aslında bireyin çok yönlü doğasını tanımlamak için yeterli olmadığını gözler önüne serer. Avrupa'nın bütününde hissedilen ortak ihtiyaçlar vardır fakat her devletin içindeki her bir küçük topluluğun da eşit oranda farklı ihtiyaçları olabilir. Avrupa ve onu oluşturan her ülke aslında kültürel ve toplumsal çeşitlilik gösteren küçük birer dünyadır.

Avrupa için bir kitap?

Neden Avrupa'nın tamamı için bir kılavuz üretelim? Böyle bir çalışma, zengin ve renkli bir kıtada yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek mi?

Bu kısım, bu soruların bazılarını ve karşılaştığımız bazı zorluklara yanıt oluşturmaktadır. Böyle bir görevin sadece gerçekçi değil aynı zamanda gerekli olduğuna da inanma gerekçelerimizi göstermektedir. Avrupa, sadece birbirinden farklı birçok kültüre evsahipliği yapmaz, aynı zamanda kendi bünyesinde birçok ortak özellik de barındırır. Birbirinden farklı kimliklerimizi koruyabilmek ne kadar önemliyse, bu müşterek noktaları bulup ortaya çıkarmak ve bu yolla farklılıklarımızı anlamak da o derece önemli olacaktır.

? Avrupa'nın farklı yerlerindeki gençlik gruplarıyla hiç iletişime geçtiniz mi? Gruplarınızın ortak yönleri nelerdi?

Ortak bir etmen olarak insan hakları

İnsan hakları düşüncesi Avrupa Konseyi'nin hem tarihsel hem ideolojik temelinde yatar. Bu düşünce Avrupa'nın bütününe paylaştığı ortak noktalardan biridir. Bu tabii ki sırf Avrupa'ya özgü bir durum değildir; fakat muhakkak ki Avrupa'yı birleştiren ve bütünleştiren en önemli etkenlerdir. Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin sayısının artışıyla böyle olmaya devam edecektir.

Üyelik için imza atmış olan her ülke İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin

"... ilkönce komünistler için geldiler; Ses çıkartmadım çünkü komünist değildim. Sonra Yahudiler için geldiler; Ses çıkartmadım çünkü Yahudi değildim. Sonra işçileri, sendika üyelerini almaya geldiler; Sendika üyesi değildim. Daha sonra Katolikler için geldiler; Ses çıkartmadım çünkü Protestan'dım. En sonunda benim için geldiler ve sesini çıkartacak kimse kalmamıştı."

Papaz Martin Niemöller

Avrupa Sözleşmesi'nde çerçevesi çizilmiş olan temel hak ve özgürlüklerin arkasında durmaya söz vermiş demektir. Bunun anlamı, farklı Avrupa devletlerindeki sıradan yurttaşlar için bu haklar ve özgürlüklerin en azından Avrupa devletlerinin oluşturduğu topluluğun bütünü tarafından *korunduğudur*.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi varolsa bile, bahsi geçen insan haklarının korunması, ancak her bir birey bu hakların korunmasında aktif rol oynadığı takdirde mümkün olacaktır. Yurttaşlar bu hakların varlığından haberdar olmalı, hakları ihlale uğradığında bunları savunmaya geçme becerisine sahip olmalı ve günlük yaşantılarında bu haklara saygı göstermelidir. Eğitimin görevi budur, bu aynı zamanda tüm Avrupa'nın görevidir.

Dünya yurttaşları

Kendi haklarınız için ayağa kalkmak ve o hakları korumak büyük öneme sahip olsa da bu, hikâyenin tamamı olamaz. Bu kılavuzda, insan haklarının *küresel* bir sorun olduğu ve dünya yurttaşları olarak Avrupa gençliğinin insan haklarına sadece kendi yaşadıkları bölgede değil dünyanın tamamında saygı gösterilmesi gerektiği fikrine değer vermelerinin önemli olduğu görüşünden yola çıktık.

Elbette ki Avrupa'da her ülkenin kendi yurttaşlarının haklarının korunmasında iyileştirmeye gitmek için kendi bünyesinde yürüttüğü çalışmalar vardır. İnsan hakları ihlalleri konusunda temiz bir sicile sahip tek bir ülke yoktur, fakat insan hakları eğitimi sadece *kendi* haklarımızı bilmemiz açısından değil, başka insanların hakları açısından da önemlidir. Bu kılavuzun görevlerinden biri (Avrupa'daki) genç insanların kendi haklarından oluşan bütünü geliştirmeleri için onların bilinç seviyelerini yükseltmektir. Kılavuzun bir diğer görevi ise gençleri buldukları çevrede bu konuya ilgi göstermeleri için teşvik etmek ve kendi davranışlarının olası sonuçlarını dikate almalarını sağlamaktır.

Tüm dünyada ve özellikle Avrupa'da yaşayan genç insanlar insan hakları ve insan hakları eğitimine özel bir ilgi gösteriyorlar. Faşizm ve totalitarizm dönemlerinde baskı ve zulme karşı düzenlenen eylem ve protestoların ön saflarında çoğunlukla gençler ve öğrenciler yer almıştır; gençlik örgütleri ve dernekleri Avrupa'da yaşayan genç insanların biraraya gelmeleri, kendi hakları için mücadele etmelerinde her zaman hayati bir rol oynamıştır. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşu kapsamına giren gençlik organizasyonlarının çalışmaları gençler arasında iletişimi sağlamak ve dayanışmayı –hem Avrupa'da hem Avrupa dışında– artırmak amacını gütmüştür. Bu tür bir çalışma dayanışma, işbirliği, barış ve insan hakları ideallerinden ilham alır.

Şimdi, bu tür tecrübeleri ve çalışmaları Avrupa'daki diğer gençlere aktarmak, bu kıtada ve ötesinde insan hakları konularının önemsenmesi zeminini hazırlamak zamanıdır. Kendi eylemlerimizin diğer insanların haklarının korunmasına yardımcı olduğunu kavramak için daha yüksek düzeyde bir anlayışa ihtiyacımız var. Bu aynı zamanda Avrupa'nın da ödevidir.

Bir Avrupa Düşü

Tabii ki kimse Avrupa'daki farklı ülke ve kültürlerin kendi kimliklerini kaybetmesini istemez. Yine de bu kılavuzu hazırlarken bizi heyecanlandıran nokta şu oldu: Avrupa'daki –aslında dünya üzerindeki– *hiçbir* kültür, özünde insan hakları kültürüne karşı değildir ya da *hiçbir* kültürün insan hakları kültürü için değiştirilmesi gerekmez. Aslında insan hakları için gerekli değerler her ülkede zaten mevcuttur. Ancak bu değerler güçlendiği takdirde bu kültürler de gelişecektir (bu sayede herkes bu değerlere destek verme şansına erişecektir).

Bir zamanlar başka bir şey daha ümit etmiştik. Ummuştuk ki ortak çabalar bu kıtada yaşayan genç insanları biraraya getirmeyi sağlayacak, gençler böylece kendilerini diğerleriyle eşit ola-

“Herhangi bir yerde yaşanan adaletsizlik, adaleti her yerde tehdit eder.”

Martin Luther King

“Azim, şiddetten üstündür ve azim eğer birlik varsa ve ağır ağır yol alınıyorsa üstesinden gelinemeyecek birçok şeyi yener.”

Plutarch

rak kabul edecek, ortak bir gerçeği paylaşacaklar ve kıtanın geleceği için ortak bir sorumluluk hissedecekler: Belki Sibiryâ, kadın haklarının korunması için Portekiz ile iletişime geçecek; belki Arnavutluk ve Lüksemburg gençleri, dünyanın dikkatini çocuk işçilere çekmek üzere ortaklaşa bir websitesi kuracaklar; ya da belki Malta ve Danimarka’daki okullar farklı ülkelerdeki okullarda yaşanan zorbalık vakalarıyla ilgili eş zamanlı sokak eylemleri başlatacaklar.

Genç insanlar sorumluluk duygusuna sahiptir ve önderlik edebilirler. Onları birey ve kayıtsız olmakla eleştirenlerin tezlerini çürütebilir –tıpkı geçmiş kuşakların yüzyıllar boyu yaptığı gibi– hiçbir alternatif bulunmadığını savunanları haksız çıkarabilir ve dünya çapında insan hakları için verilen barışçı mücadeleye yeni bir enerji katabilirler. Genç insanlar bu kılavuzun sadece hedef grubu değildir: Bu kılavuzun asıl kaynağı ve asıl umududur.

Gençlik çalışmaları ve gençlerin temsili

Bu kılavuzdaki etkinliklerin resmi eğitim ortamlarına uyumlu olması amaçlanmış olsa da, niyetimiz öncelikli olarak gençlik hizmetleri alanında çalışanlar tarafından resmi eğitim sistemi dışında kullanılacak bir kılavuz üretmektir. Böyle bir çalışmanın doğası ve boyutu muhakkak ki ülkeden ülkeye değişecektir. Bununla birlikte, farklı yöntemler önererek ve farklı temaları araştırarak Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren çeşitli gençlik gruplarının ve gençlik derneklerinin farklı ihtiyaçlarına yanıt vermeyi amaçladık. Kılavuzda yer alan etkinlik türleri, okul sonrası kulüpler, izci grupları, kilise gençliği grupları, üniversite kulüpleri, insan hakları grupları ve değişim kulüpleri tarafından uygulanabilir olmalıydı. Ayrıca daha resmi ortamlarda çalışanlar için de uygun olmalıydı.

Gençlik çalışmalarının odak noktası gençlerin kişisel ve toplumsal gelişimidir. Bu nedenle paketteki etkinliklerin büyük bir bölümü bilgi düzeyini yükseltmek amacıyla güden geleneksel eğitimden ziyade bu boyuta yönelmiştir. Etkinlikleri biraraya getirirken gençlerin dikkatini bu konulara çekmek ve insan haklarına saygı duygusunu uyandırmak ve özellikle resmi eğitim sisteminde bu yöndeki çabalara tepki vermeyen gençler için yaşantısal öğrenme yöntemini kullanmak önemliydi.

Çalışmalarınızda yaşantısal öğrenme yöntemini kullanıyor musunuz?

Öğretim yöntemlerinin beceri ya da yaşantısal tabanlı olmaktan ziyade bilgi tabanlı olduğu eğitim ortamlarında ve kurumlarında bu tarz bir yaklaşım çok fazla bilinmeyebilir. Bu nedenle bu kılavuzun eğitim yaklaşımı hakkında, faydalanabileceğiniz bir başlangıç metni ve temel bir arka plan bilgisi sunduk (bkz. “PUSULA’yı nasıl kullanacaksınız?” bölümü). Bunu, kılavuzun sadece Avrupa’daki gençler tarafından değil aynı zamanda belli bazı çalışma yöntemlerine aşina olmayan öğretmenler, grup kolaylaştırıcıları ya da gençlik hizmetleri sorumluları tarafından erişilebilir olmasının önemli olduğunu düşündüğümüz için yaptık.

Daha mütevazı bir şekilde aktaracak olursak, bu kılavuzun resmi ve yaygın eğitim arasındaki metodolojik boşluk için bir köprü oluşturacağını umuyoruz. İki eğitim ortamında da genç insanları sürecin içine katmak hayati bir önem taşır – özellikle insan hakları gibi aktif katılım ve ilginin çok önemli etkenler olduğu bir alanda. Kapsayıcı doğasından ötürü bu kılavuzda yer alan etkinliklerin hepsi, gençlerin insan hakları konularıyla ilgili her ortamda daha bilinçli olması için ilginç ve çekici yöntemler sunar.

Etkinliklerinize gençlerin katılımını nasıl sağlıyorsunuz?

Kılavuzun yoğunlaştığı başka bir konu ise genç insanların kendilerini ilgilendiren konularda katkı sağlayabilmeleri için onları donanımlı hale getirme girişimi olmuştur. Bu nedenle, *Eyleme Geçmek* üzerine bir bölüm ekledik. Tüm bu bilgiler ışığında şunu eklemek gerekir: Bu bölümde sunulan önerilerin büyük bir kısmı sadece insan hakları ‘aktivizmi’ alanına özel değildir; çoğunlukla birçok grubun insan hakları dışındaki dallarda da başvuracağı sıradan gençlik etkinlikleridir, her genç insanın katılım göstermek isteyeceği türden etkinliklerdir.

“Gençler sadece gelecek değildir ... biz şimdiyiz.”

Çocuk Hakları Özel Oturumunun Avrupa ve Orta Asya danışma toplantısında çocuklar ve gençlerin sunduğu bildiri, Budapeşte 2001.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Tüm Avrupa ülkeleri BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni imzalayıp onaylamıştır ve bu şekilde çocuk haklarını izleme yükümlülüğünü üstlenmiş ve bu hakların gerçekleştirilmesi konusundaki ilerlemelerin düzenli raporlamasını yapmayı taahhüt etmiştir. Bu sözleşme, hedef grubun yaş aralığı göz önünde bulundurulduğunda bu kılavuz için önemlidir – her ne kadar kılavuz, sözleşmenin belirlediği 18 yaşın üstündeki grubu da ilgilendirse de.

Kılavuzun metodolojisi dikkate alındığında sözleşme anılmayı hakediyor. Çeşitli maddelerde bahsedildiği gibi (özellikle 3 ve 11 no’lu maddeler) sözleşmenin temelinde yatan düşünce, genç insanların kendi görüşlerini ifade etme hakkı olduğu ve kendilerini etkileyen konularda kendi görüşlerinin dikkate alınması gerektiğidir. Bu düşünce, farklı Avrupa ülkelerinde farklı aşamalarda hayata geçmiştir: Bazı ülkelerde genç insanların kendilerini doğrudan etkileyen kararlara katılımı için gerçek fırsatlar yaratılmaktadır; bazılarında ise bu süreç daha az gelişmiştir.

Okulunuzda ya da derneğinizde Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin bir kopyası var mı?

Mevcut fırsatlar, gençlerin kararları etkileme derecesini belirleyecektir; bu çok açıktır. Fırsatlar aynı zamanda, belli eylemlere geçerken gençlere danışılıp danışılmayacağını da belirleyecektir. Ancak gerçek saygıyı hak eden insanlar olarak, genç insanlara yetişkin nüfusun diğer üyeleriyle eşit şekilde muamele etmek amacı Avrupa’nın her tarafında geçerlidir.

Üretim süreci

PUSULA’nın Üretim Ekibi 8 kişiden oluşmaktadır. Bu ekip arka plan materyalini hazırlamak ve kılavuzdaki etkinlikleri tasarlamaktan sorumluydu. Ekip, her zaman olduğu gibi, üretim aşamasında zorlu sınavlara tâbi oldu –işin yetiştirilmesi gereken tarihlerde oluşan baskıdan bahsetmiyoruz bile. Farklı tecrübelerin en verimli şekilde paylaşıldığından emin olmak için her yazar daha sonraki aşamada kontrol edilecek ve iki başka yazar tarafından onaylanacak metinler hazırladı. Benzer bir şekilde, her tema ya da bölüm daima en az iki kişi arasında paylaşıldı.

Üretim Ekibi Avrupa’yu en azından kendi içindeki çeşitlilik bakımından temsil etti. Üyeler Kuzey, Güney, Doğu ve Batı’dan (ve merkezden) gelmekteydi. Tarihimiz, geleneklerimiz, dillerimiz, giydiklerimiz ve müzik zevkimiz birbiriyle hem çatıştı ve hem de uyuştu. Ufak farklar taşıyan şeyler talep ettik ya da bazı şeyleri farklı şekilde yapmak istedik – çünkü kendi ülkemizin ihtiyaçlarını diğerlerinden daha iyi biliyorduk.

Hiçbirimiz herkesin ihtiyaçlarını bilemezdi –kendi ülkemiz için bile–; bu yüzden her birimizin varlığı çok önemliydi ve gene de hepimiz yetersizdik.

Eski komünist ülkelerden birinde yaşayan bir Referans Grubu üyesi şunu dile getirdi: *Batı Avrupa ülkeleri “azınlık” haklarıyla ilgileniyor, Avrupa’nın bizim yaşadığımız bölgesindeki ülkelere ise insanlar “çoğunluk” haklarıyla ilgililer.* Gruptan bazıları, bu görüşü paylaşmadıklarını belirtti-

ler: Onlar, “kendi” yaşadıkları Avrupa bölgesinin bahsi geçen iki kalıpyargıya da uymadığını hissettiklerini söylediler. Bazıları ise bu genellemenin –her genellemede olduğu gibi– içinde biraz gerçek payı olduğunu ifade ettiler. Bunu da dikkate almaya çalıştık. Fakat bu görüş her birimiz tarafından farklı bir şekilde verilmiş olabilir: ‘Güney Avrupa / Müslüman Avrupa / kırsal alanlar / başkentler / savaştan zarar görmüş Avrupa’da yaşayan insanlar ... konusu üzerinde durmaktadırlar...’

Bu durum bize ortak amaçlarımıza rağmen kültürlerimiz arasındaki farkların o kültürün temsilcisi olan bizlerin birbirimiz arasındaki farklardan daha az önemli olmadığını hatırlattı. Bizi ilgilendiren meselelerin, nerede yaşarsa yaşasın diğer insanları da ilgilendireceği –ve ilgilendirmesi gerektiği– umut ve idealiyle süreci tamamladık; bunun gerekçesi bu konuların tüm dünya için geçerli olduğuydu. Üretim sürecini aynı zamanda Avrupa bütününe yeterli şekilde ele alıp almadığımız konusunda meraklanarak tamamladık. Ama bunun başarılması imkânsız bir görev olacağının da farkındaydık.

Kılavuzun farklı kültür ve dillerde kullanımı

Böylesine geniş bir hedef kitlesi olan bir kılavuzu tasarlarken iki merkezi sorun ortaya çıktı. Birinci sorun, haddinden fazla genelleme yapma durumuydu: Kılavuzdaki etkinlikler belli bazı grup ya da toplulukların kendilerine has kaygılarına yanıt verecek düzeyde somut olmayabilir. İkinci sorun aksi yöndeydi; etkinlikler bazı özel konulara değindi, fakat bu konular ulaşılmak istenen ülkelerin hepsi için geçerli değildi ya da bunlar o kadar hassas konular değildi.

Kılavuza dahil ettiğimiz konular, coğrafi konumları ne olursa olsun tüm insanları muhakkak doğrudan ilgilendirmektedir. Bununla birlikte, bazı konuların sunum şekli ya da bazı etkinlikler bazı gruplar ya da kolaylaştırıcılar için çok da elverişli olmayacaktır. Bu gibi durumlarda kolaylaştırıcılar ve grup liderlerinin görevi, açıklamaları harfi harfine izlemek ya da yeniden üretmek değil, geliştirilmesi gereken yerleri belirlemek, koşullara göre uyarlama ya da güncelleme yapmaktır. Aşağıda sunulan anahatlar bu çalışma sırasında faydalı olacaktır.

Bu kılavuz bir başlangıç noktasıdır; değişik fikirlere, uyarlamaya ve gelişim önerilerine açık, yaşayan bir eğitim aracı olarak görülmelidir.

Uyarlama için anahatlar:

- Yaşadığınız çevrede bazı konular tartışılmalı ya da otoriteyi temsil eden insanlar tarafından direnç gösterilme olasılığı bulunuyorsa, konuya farklı bir toplum ya da farklı bir tarihsel ortam çerçevesinden bakmanın mümkün olup olmayacağını değerlendirin. Bunu yaparken günümüzdeki uygulamalarla karşılaştırma yapmanız gerekmektedir. Bunun tam tersi, bir konu eğer tartışılmalı ya da ihtilaf çıkmasına sebep olacaksa bu durumla şu şekilde baş etmeyi seçebilirsiniz: Katılımcıları farklı görüşlerin araştırılması için teşvik edebilir ve belki de azınlık bakış açısına sahip birine bu konudaki görüşünü sorabilirsiniz.
- Etkinlikler, zaman kısıtı olan ve içeriğin birinci derecede önem taşıdığı resmi eğitim ortamlarında kullanıldığı takdirde sizin ya da öğrencilerinizin ulaşacağı arka plan bilgisinden daha iyi faydalanabilir ve bazı etkinlikleri örneğin iki güne bölebilirsiniz.
- İnsan hakları eğitimi kendi eğitim ortamınıza dahil etme konusunda sınırlamalar varsa, bazı etkinlikleri diğer dersler içinde –coğrafya, tarih, yurttaşlık, siyasi bilgiler vb.– kullanmanın birçok yolu vardır. Bazı etkinlikleri bu konulara uyarlayabilirsiniz.

- Eğer birlikte çalıştığınız gençler, bazı konuların birinci derecede öneme sahip olduğunu düşünmüyor ya da kendi durumlarıyla ilişkisinin farkına varmıyorlarsa, onlara kendi hayatlarını etkileyecek bir sorunla nasıl başedeceklerini sorun ve bu soruyu ciddiyle ele almalarını rica edin. Kılavuzda değinilen konuların *tümü* aslında *tüm* genç insanları doğrudan ilgilendirmektedir!
- Etkinlikler arasında kendi grubunuzu ya da içinde yaşadığınız toplumu ilgilendiren bir bilginin yer aldığını görebilir ya da herhangi bir yaklaşımın uygun olduğunu hissedebilirsiniz. Farklı etkinliklerde esnek olmaya çalışın: Eğer uygunsuz katılımcıların öneri getirmesine izin verin, zamanı uzatın ya da kısaltın veya arka plan bilgisini daraltın ya da genişletin. Eğer grup bir konuyla özel olarak ilgileniyorsa bu konuyu takip etmek üzere çeşitli etkinlikler önerin. Bazen, sunulan bilgiyi tamamlamanız ya da koşullara uyarlamanız gerekebilir.
- Gençleri herhangi bir toplumsal eyleme (örneğin, gerilimli toplumsal ya da siyasal ortamlar) dahil etmenin sakıncalarını değerlendirirken kendi muhakemenizi kullanın.
- Karşı karşıya kaldığınız zorluklara gençleri elinizden geldiğince dahil edin. Kendi görüşlerini ifade etmeleri için kendilerine sunulan şansı olumlu karşılayacaklar ve yaşadığınız kısıtlama ya da sınırlamaları daha kolay kavrama şansı bulacaklardır. *Onlara güvenin!*